

Riksintressen för kulturmiljövården i Kalmar län

Vad är ett riksintresse för kulturmiljövården?

De områden som pekas ut som riksintressen för kulturmiljövården ska representera miljöer som alla tillsammans kan berätta om landets historia. De kan därför omfatta forntida boplatsoområden likväl som efterkrigstidens förortsmiljöer. Enligt Riksantikvarieämbetets vägledning är ett riksintresse ett område som särskilt väl kan spegla händelseförlopp av betydelse för landets kulturella utveckling. Riksintressena utgörs av sammanhängande kulturmiljöer, vilka kännetecknas av att de genom sitt innehåll väl återspeglar viktiga delar av denna kulturhistoriska utveckling. Det är samverkan mellan de fysiska uttrycken och deras egenskaper som avgör vad som är av riksintresse. Det som avgör vad som gör den riksintressanta historien läsbar är därför sådant som objekt, karaktärsdrag, strukturer men också funktionella och visuella samband som framträder i landskapet.

Landskapets läsbarhet, det vill säga möjligheterna att förstå och uppleva ett områdes kulturhistoriska sammanhang, så som det kommer till uttryck genom denna samverkan mellan olika kulturmiljöer, är central vid urvalet av riksintressen. Alla miljöer med höga kulturhistoriska värden är därför inte av riksintresse. De som pekas ut som riksintressen är istället särskilt utvalda områden bland andra likvärdiga miljöer, men med ett innehåll som sammantaget är mer läsbart än dessa.

Ett riksintresse ska främst lyfta den historia som är knuten till hela miljöer och till helheter snarare än till enskilda objekt. De värden som lyfts fram i ett riksintresse utgörs därför mer av övergripande egenskaper och strukturer i de utpekade kulturhistoriska miljöerna snarare än utseende och karaktärsdrag på enskilda objekt. Exempel på den typ av övergripande egenskaper kan vara dimensioner, genomgående färger och former eller hur väl samband mellan olika kulturhistoriska miljöer och objekt och omgivande landskap kan upplevas.

Det underlag som tas fram till varje riksintresse för kulturmiljövården ska därför lyfta de egenskaper som områdets kulturmiljöer har och som är viktiga för att levandegöra det kulturhistoriska händelseförlopp som motiverar riksintresset.

Att hantera värdena i ett riksintresse

Kommunen ska i sin ÖP visa hur man tänker ta hänsyn till de kulturhistoriska värdena inom ett riksintresse. De värden som uttrycker ett riksintresse ska finnas med när man gör avvägningar mellan olika intressen. De kulturmiljöer som är av riksintresse är *inte* och ska inte heller hanteras som ett bevarandeområde likt reservat. Riksintressena ska istället ses som en resurs för den utveckling som måste fortgå även i dessa områden och vara en förebild för en god hantering av landskapet. De bör därför användas som ett verktyg för en hållbar utveckling på ett sätt som förstärker de riksintressanta värdena. Detta ställer därför krav på underlagens tydlighet. Utifrån dessa ska det vara möjligt att främja en samhällsutveckling där man tillfogar nya värden i tidigare miljöer utan att för den skull förminska de samband som gör historien läsbar.

Enligt miljöbalken ska områden som är av riksintresse skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. En påtaglig skada kan uppstå om en åtgärd mer än obetydligt skadar de värden som utgör grunden för själva riksintresset. Den kan också uppstå om den negativa inverkan blir så stor att området i något avseende förlorar sitt värde som riksintresse. Det är länsstyrelsen som ansvarar för att bedöma om en planerad åtgärd riskerar att medföra påtaglig skada på ett riksintresse och ska då kunna styra åtgärden så att den mer blir i linje med de historiska sambanden i området. Även åtgärder som planeras utanför riksintressets geografiska avgränsning kan leda till en påtaglig skada ifall de kan påverka förståelsen och läsbarheten av värdena inom riksintresset.

Underlag till de områden som är av riksintresse

Det är Riksantikvarieämbetet som har ansvaret för att beskriva de värden som ligger till grund för utpekandet av riksintressen. Utifrån RAÄ:s direktiv och tillgängliga underlag föreslår länsstyrelsen lämpliga områden att hanteras som riksintressen. Utgångspunkten för vad som sedan är av riksintresse är den beskrivning som fastställs av RAÄ. Syftet med den är att ge en koncentrerad anvisning om vilka värden som ska hanteras som riksintressanta.

Riksintressebeskrivningen ska ange och motivera vilka de värden är som legat till grund för utpekandet. Dessutom ska det framgå vilka värden som särskilt uttrycker riksintresset. Dessa uttryck utgörs av miljöer och objekt, deras karaktärsdrag och egenskaper samt de kulturhistoriskt funktionella och visuella sambanden emellan dem och det omgivande landskapet. Det är dessa uttryck som gör den riksintressanta historien läsbar och som inte påtagligt ska skadas. Utifrån beskrivningen ska man kunna förstå vilka förändringar som kan göras utan att de grundläggande värdena skadas.

Nya underlag till riksintressena efter 25 år

Under de senaste åren har en översyn gjorts i Kalmar län av de områden som är utpekade som riksintresse för kulturmiljövården. Anledningen till detta är flera. De områden som hanteras som riksintressen pekades ursprungligen ut 1987 i samband med att begreppet ”riksintresse” skrevs in i dåvarande Naturresurslagen. För länsstyrelsen innebar det att myndigheten på kort tid skulle peka ut lämpliga områden samt ta fram beskrivningar till vad som man då bedömdes vara av riksintresse i länet.

Utifrån detta underlag skulle sedan kommunerna visa i sina översiktsplaner hur man avsåg att ta hänsyn till de utpekade riksintressanta värdena. På grund av den begränsade tid som man då hade till sitt förfogande gjordes inte några nyinventeringar utan man utgick från den kunskap som redan fanns om vad som var kulturhistoriskt värdefullt i länet. Av den anledningen upplevde man att underlagen redan från början var otillräckliga och drogs med brister.

Efter 25 år bedömdes underlagen vara så otidsenliga att länsstyrelsen med svårighet kunde motivera för kommunerna vilka som var de riksintressanta värdena i utpekade områden. Sedan underlagen tillkommit har kulturmiljövårdens arbete på många sätt förändrats. Från att huvudsakligen enbart arbeta med de enskilda objekten som forn-lämningar och byggnader har man i allt högre grad kommit att vidga synsättet till att även se till de kulturhistoriska värdenas roll ur ett landskapsperspektiv och vilka värden som de *tillsammans* står för. Dessutom har en övergång till digital hantering av underlagen ställt högre krav på att tydligare kunna redovisa vilka områden och värden som avses.

Syftet med den översyn som genomförts av underlagen till riksintressena har varit, att förtydliga för i första hand berörda handläggare vilka värden som de ska förhålla sig till i de kulturmiljöer som bedömts vara av riksintresse. En annan viktig del i arbetet har varit att öka dialogen mellan länsstyrelsen och kommunerna, så att alla ska kunna känna större trygghet i hur man tar hänsyn till de riksintressanta kulturvärdena under en pågående handlägningsprocess.

Som stöd för översynen har Riksantikvarieämbetets handbok *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken* från 2014 använts. I synnerhet den modell för riksintressebeskrivningar som presenteras där. För att man ska kunna förstå vad ett riksintresse står för behövs ett underlag som beskriver dess värden med hjälp av motiv, uttryck och avgränsningar. Målet med den översyn som görs i Kalmar län är att underlagen ska bli så tydliga att man lättare ska förstå vilken den riksintressanta epok och historiska berättelse är som varje riksintresseområde avser att levandegöra.

Ytterligare information om riksintressena för kulturmiljövården finns att läsa om i [Riksantikvarieämbetets handbok](#).

Underlag till alla områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljövården i Kalmar län kan hämtas via kartverktyget [WebbGIS som finns på länsstyrelsens hemsida](#).

Mer upplysningar om underlagen och översynen av riksintressena för kulturmiljövården i Kalmar län kan även lämnas av

Per Lindegård
Länsstyrelsen
Kulturmiljöenheten
per.lindegard@lansstyrelsen.se

010-223 85 63